

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМДЕРЖАВНЕ СТИМУЛЮВАННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИSTATE PROMOTION OF INFORMATIONAL SPHERE
SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Інформаційна сфера сьогодні характеризується не лише високими темпами розвитку, що пов'язано зі зростанням інформаційних потреб населення та збільшенням можливостей для активізації підприємницької діяльності, але й пріоритетністю в захисті національних інтересів, спрямованих на посилення міжнародного співробітництва й інтеграції країни у світовий інформаційний простір в умовах формування економіки знань. Забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери вимагає розроблення механізму регулювання на рівні держави, а реалізація стратегічних і тактичних рішень повинна відповідати основним позиціям державної економічної політики.

Ключові слова: інформаційна сфера, механізм, інтерес, політика держави, інформаційна безпека.

Информационная сфера сегодня характеризуется не только высокими темпами развития, что связано с ростом информационных потребностей населения и увеличением возможностей для активизации предпринимательской деятельности, но и приоритетностью в защите национальных интересов, направленных на усиление международного сотрудничества и интеграции страны в мировое информационное про-

странство в условиях формирования экономики знаний. Обеспечение устойчивого развития информационной сферы требует разработки механизма регулирования на уровне государства, а реализация стратегических и тактических решений должна соответствовать основным позициям государственной экономической политики.

Ключевые слова: информационная сфера, механизм, интерес, политика государства, информационная безопасность.

The informational sphere nowadays is characterized not only by high development rates, stipulated by population increasing informational demand needs and enlarged opportunities for business activities as well as by the prioritization of the national interests ensuring towards strengthening international cooperation and integration into the global informational space in measures of the emerging knowledge economy. Further sustainable development ensuring would require elaboration of state informational sphere development regulation mechanism, whilst the implementation of strategic and tactical decisions should be in line with the basic features of actual economic policy.

Key words: informational sphere mechanism, interest, policy, informational security.

УДК 130.2+78.01(477)

Мельников О.В.

к.т.н., докторант Науково-дослідного фінансового інституту
Державна навчально-наукова установа
«Академія фінансового управління»

Постановка проблеми. Сталість інформаційної сфери нерозривно пов'язана зі зростанням виробництва інформаційної продукції, ефективним використанням економічних та інтелектуальних ресурсів, підвищенням добробуту й якості життя населення, стабільним і збалансованим природокористуванням. Тільки за збалансованих економічної, соціальної та екологічної складових частин можливо забезпечити стійкий розвиток інформаційної сфери протягом тривалого часу. Інформаційна сфера як нестійка система не може саморозвиватися без зовнішнього впливу. Стійкість виробництва в інформаційній сфері зумовлена специфікою ринкових відносин в інформаційному виробництві, що не завжди вписується в сучасну модель ринкової економіки та розвивається здебільшого завдяки державній підтримці. Саме тому вдосконалення державного управління шляхом узгодження всіх інформаційних інтересів і потреб суспільства, бізнесу, кожного громадянина і т. д. та пріоритетів інформаційної безпеки держави повинно забезпечити форму-

вання базових умов стійкого розвитку інформаційної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інформаційної сфери займалися такі вітчизняні та закордонні вчені, як І. Арістова [1; 2], О. Баранов [3], А. Бріггз і П. Коблі [4], Ю. Бурило [5], В. Горовий [6–8], М. Кастельс [9], В. Конах [10], Я. Котляревський [11; 12], М. Маклюен [13], Ф. Махлуп [14], О. Онищенко [7; 8], Е. Семенюк [15–17], А. Урсул [18; 19], А. Штангрет [11; 20] та ін. Дані вчені лише окреслювали її сучасний стан, не завжди коректно визначаючи, що охоплює ця сфера суспільного виробництва та результати її господарської діяльності. Це, своєю чергою, утруднює процес управління нею та забезпечення її сталого розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є формування методологічних засад державного стимулювання стійкого розвитку інформаційної сфери, зокрема через окреслення мети, стратегічних завдань, обґрунтування пріоритетів та розроблення механізму.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розвиваються всі системні утворення, однак та чи інша економічна система може володіти чи не володіти здатністю до стійкого розвитку. Здатність до сталого розвитку інформаційної сфери визначають притаманний їй економічний та науково-технічний потенціал, зв'язок із зовнішнім середовищем. Тобто *сталий розвиток інформаційної сфери* полягає у створенні відповідних умов для стійкого зростання виробництва інформаційної продукції, що здатне забезпечити інтереси теперішнього та прийдешнього поколінь за умови забезпечення інформаційної безпеки. Говорячи про сталий розвиток інформаційної сфери, необхідно розуміти, що він полягає у сприянні досягненню заданих параметрів розвитку на макрорівні.

Метою забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери є вдосконалення інформаційної політики з урахуванням національних інтересів, спрямованих на посилення міжнародного співробітництва й інтеграції країни у світовий інформаційний простір в умовах формування економіки знань для задоволення потреб людини й громадян.

Стратегічними завданнями забезпечення сталого розвитку є:

- забезпечення прав людини і громадянина на вільний доступ до інформаційних продуктів, що необхідні для її всебічного розвитку, доступ до них найбільш вразливих груп населення;
- зростання добробуту населення та підтримка освітніх новацій, подолання інформаційної асиметрії;
- використання економічних новацій і нових прийнятних технологій для розвитку виробництва інформаційної продукції;

- захист навколишнього середовища.

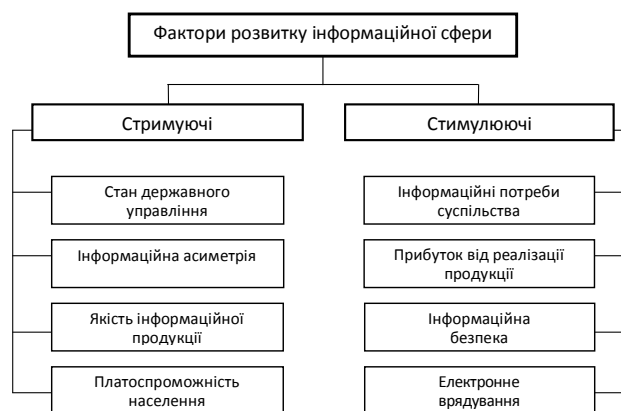
Тобто необхідно говорити про такі *складники політики* держави в інформаційній сфері:

- дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина;
- інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади;
- розвиток сучасних інформаційних технологій;
- захист інформаційних ресурсів від несанкціонованого доступу.

Реалізація концепції забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери, передбачає відповідні механізми вирішення питань у цій сфері на рівні органів державної влади, правове, фінансове та організаційне забезпечення, а також розвиток міжнародного співробітництва [21].

Ринкова економіка не може розвиватися в умовах стійкої рівноваги. У зв'язку із цим виникає необхідність втручання держави у побудову та реалізацію моделей розвитку економічної системи з урахуванням факторів, що визначають

стан інформаційної сфери. Тобто завжди існують наявні та потенційно можливі явища і чинники, які стримують чи стимулюють розвиток інформаційної сфери. Класифікація факторів розвитку інформаційної сфери наведена на рис. 1.

Рис. 1. Стримуючі та стимулюючі фактори розвитку інформаційної сфери в Україні

Джерело: складено автором на основі [22; 23]

Державне регулювання сталого розвитку інформаційної сфери має ґрунтуватися на таких *основних принципах*.

1. *Знаходження балансу інтересів громадянина, суспільства та держави* для забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери передбачає участь громадських організацій і громадян у контролі над діяльністю органів державної влади в інформаційній сфері, передусім над реалізацією державою прав та свобод громадян за безумовного врахування потреб найбільш вразливих прошарків населення.

2. *Комплексне правове регулювання суспільних відносин* в інформаційній сфері. Виявлення всієї сукупності цих відносин, формування та реалізація державної політики забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери як невід'ємної складової частини державної політики розвитку України та узгодження використовуваних для цього регулювання механізмів.

3. *Узгодженість дій центральних та місцевих органів державної влади* з нормативно-правового забезпечення функціонування суб'єктів інформаційної сфери. Цей принцип передбачає організацію цієї діяльності на основі пріоритету компетенції центральних органів державної влади в галузі інформаційної безпеки і повноти влади місцевих органів в галузі розвитку та використання регіональних інформаційних і телекомунікаційних систем, мереж зв'язку, регіональних інформаційних ресурсів.

4. *Розвиток та застосування норм міжнародного права* у системі нормативно-правового забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери. Цей принцип передбачає активну та узгоджену

діяльність центральних органів державної влади з їх застосування та активну участь у розробці міжнародних документів, що стосуються сталого розвитку інформаційної сфери.

Механізм державного стимулювання стійкого розвитку інформаційної сфери повинен передбачати розвиток суб'єктів виробничої діяльності та органів державного регулювання назустріч одне одному. Такий механізм полягає у стратегічному плануванні, заснованому на орієнтирах стійкого розвитку. На першому етапі вирішення цієї актуальної проблеми має бути визначена послідовність здійснення кроків із реалізації механізму. На рис. 2 наведено узагальнену блок-схему реалізації механізму, де входять елементи E_i схеми позначено символами: вхідна інформація – x_i ; результати опрацювання вхідної інформації – y_i .

Розглянемо чотири варіанти реалізації механізму державного стимулювання стійкого розвитку інформаційної сфери:

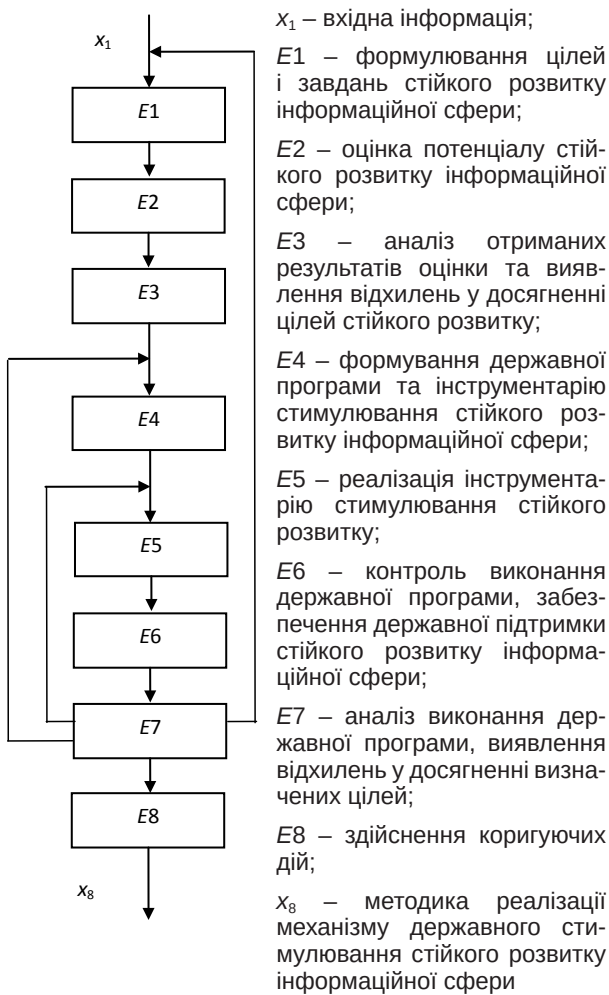

Рис. 2. Блок-схема реалізації механізму державного стимулювання стійкого розвитку інформаційної сфери

Джерело: складено на основі [23]

I варіант – реалізація механізму державного регулювання відбувається без серйозних перешкод;

II варіант – необхідно пересвідчитися у коректному визначенні цілей і завдань сталого розвитку інформаційної сфери;

III варіант – необхідно переконатися у коректному формулюванні програми та визначенні інструментарію стимулювання стійкого розвитку;

IV варіант – необхідно перевірити реалізацію інструментарію стимулювання стійкого розвитку.

За цими схемами можливі такі варіанти:

1. Випадок, коли реалізація механізму відбувається без серйозних перешкод:

$$E1 - E2 - E3 - E4 - E5 - E6 - E7 - E8.$$

2. Випадок, коли необхідно ще раз пересвідчитися у коректному визначенні цілей і завдань сталого розвитку інформаційної сфери:

$$E1 - E2 - E3 - E4 - E5 - E6 - E7 - E1 - E2 - E3 - E4 - E5 - E6 - E7 - E8.$$

3. Випадок, коли необхідно ще раз переконатися в коректному формулюванні програми та визначенні інструментарію стимулювання стійкого розвитку:

$$E1 - E2 - E3 - E4 - E5 - E6 - E7 - E4 - E5 - E6 - E7 - E8$$

4. Випадок, коли необхідно перевірити реалізацію інструментарію стимулювання стійкого розвитку:

$$E1 - E2 - E3 - E4 - E5 - E6 - E7 - E5 - E6 - E7 - E8.$$

Якщо потрібно представити процес реалізації механізму державного стимулювання стійкого розвитку інформаційної сфери більш строго, ніж це показано на рис. 2, то будується розгорнута логічна схема. Для чотирьох варіантів процесу, логічна схема має вигляд:

$$(1.) x_1 y_1 y_2 y_3 y_4 y_5 y_6 y_7 y_8;$$

$$(2.) x_1 y_1 y_2 y_3 y_4 y_5 y_6 y_7 y_1 y_2 y_3 y_4 y_5 y_6 y_7 y_8;$$

$$(3.) x_1 y_1 y_2 y_3 y_4 y_5 y_6 y_7 y_4 y_5 y_6 y_7 y_8;$$

$$(4.) x_1 y_1 y_2 y_3 y_4 y_5 y_6 y_7 y_5 y_6 y_7 y_8;$$

Якщо тепер узагальнити ці логічні схеми та розглянути весь процес реалізації механізму державного стимулювання, то отримаємо картину процесу P , представлену нижче:

$$P = x_1 y_1 y_2 y_3 y_4 y_5 y_6 y_7 (y_8 \vee y_1 y_2 y_3 y_4 y_5 y_6 y_7 y_8 \vee y_4 y_5 y_6 y_7 y_8 \vee y_5 y_6 y_7 y_8)$$

де $\vee$ – логічний символ ЧИ (АБО).

Даний механізм базується на усвідомленні того, що:

- кризові явища, які періодично з'являються у національній і світовій економіці, вимагають від органів державної влади створення нових адаптаційних механізмів;

- державне стимулювання стійкого розвитку інформаційної сфери вимагає вдосконалення інформаційно-аналітичної функції економічного регулювання.

Здійснення державної інформаційної політики забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери внаслідок загальносвітової тенденції до зростання рівня непередбачуваності та небезпеки, кількості та масштабів відомих загроз, виникнення нових загроз повинно базуватися не тільки на традиційних підходах, зорієнтованих на нормальні умови функціонування та розвитку, але й обов'язково включати механізми державного управління в умовах криз (кризового стану, надзвичайних ситуацій і стану особливого періоду). Такі випадки можуть характеризуватися низкою обмежень конституційних прав і свобод людини та громадянина на визначений час в інтересах національної безпеки [24, с. 15].

Процес забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери передбачає проходження певних *етапів*, кожен з яких характеризується часовими рамками, задіяними ресурсами, з обов'язковим урахуванням кінцевої мети системи й умовою збереження її цілісності.

Наприклад:

короткостроковий план дій на 2016–2017 рр.;
середньостроковий план дій на 2018–2020 рр.;
довгостроковий план дій на 2021–2025 рр.

Висновки з проведеного дослідження.

Як підсумок, доцільно ще раз підкреслити, що формування інформаційної сфери в Україні набуває пріоритетного характеру з таких міркувань: насичення та ступінь захисту національної інформаційної сфери впливає як на політичні, так і на економічні процеси в країні; інформація та знання вже сьогодні як економічні ресурси визначають місце певної країни у світовому економічному просторі; для кожного окремого індивідуума поруч із фізіологічними задоволення своїх інформаційних потреб стає все важливішим; інформаційна продукція сприймається споживачем як товар, що вимагає організації взаємодії суб'єктами авторського середовища, інформаційно-аналітичної діяльності, інформаційних послуг, поширення (передавання) інформації. Отже, формування національної інформаційної сфери повинно бути під пильним наглядом державних органів управління.

Подальшого дослідження потребують кількісні вимірники, тобто орієнтири (кінцеві та проміжні) та індикатори сталого розвитку інформаційної сфери як основа для прийняття коригуючих рішень державними органами управління.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: Організаційно-правові аспекти / І.В. Арістова. – Х. : Ун-т внутрішніх справ, 2000. – 368 с.
2. Арістова І.В. Еволюційний розвиток поняття «інформаційна сфера» / І.В. Арістова // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2005. – Вип. 31. – С. 239–245.

3. Баранов О.А. Правове забезпечення інформаційної сфери: Теорія, методологія і практика / О.А. Баранов. – К. : Едельвейс, 2014. – 434 с.

4. The Media : An Introduction / Edited by A. Briggs, P. Cobley. – 2nd ed. – Harlow : Pearson Education Ltd, 2002. – 500 p.

5. Бурило Ю.П. Інформаційна сфера як сфера господарювання: Теоретично-правовий аспект / Ю.П. Бурило // Правова інформатика. – 2012. – № 4(36). – С. 18–28.

6. Горючий В.М. Національні інформаційні процеси в умовах глобалізації / В.М. Горючий. – К. : Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, 2015. – 332 с.

7. Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі / О.С. Онищенко, В.М. Горючий, В.І. Попик [та ін.]. – К. : Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, 2014. – 218 с.

8. Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій / О.С. Онищенко, В.М. Горючий, В.І. Попик [та ін.]. – К. : Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, 2011. – 160 с.

9. Castells M. The Rise of the Network Society / M. Castells. – Oxford : Blackwell Publishers Ltd., 1996. – 556 p. – (The Information Age : Economy, Society and Culture, Vol. I).

10. Комах В.К. Національний інформаційний простір України: Проблеми формування та державного регулювання / В.К. Комах. – К. : НІСД, 2014. – 76 с. – (Сер. «Інформаційні стратегії». Вип. 2).

11. Котляревський Я.В. Організаційно-економічний механізм розвитку видавничо-поліграфічної галузі в процесі гарантування інформаційної безпеки України / Я.В. Котляревський, А.М. Штангрет, О.В. Мельников. – Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. – 214 с.

12. Котляревський Я.В. Управління інноваційним розвитком видавничо-поліграфічної діяльності в процесі формування економіки знань / Я.В. Котляревський. – Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. – 354 с.

13. McLuhan M. The Gutenberg Galaxy : The Making of Typographic Man / M. McLuhan – 1st ed. – Toronto : University of Toronto Press, 1962. – 293 p.

14. Machlup F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States / F. Machlup. – NJ. : Princeton, 1962. – 283 p.

15. Мельников А.В. Информационная революция и современная полиграфия / А.В. Мельников, Э.П. Семенюк // Научно-техн. инф. Сер. 1. Орг. и методика информ. работы. – 2014. – № 1. – С. 1–12.

16. Семенюк Э.П. Информатика и современный мир. Философские аспекты / Э.П. Семенюк. – Львов : Укр. акад. печати, 2009. – 282 с.

17. Melnikov A.V. The information revolution and the modern printing industry / A.V. Melnikov, E.P. Semenyuk // Scientific and technical information processing. – 2014. – Vol. 41. – № 1. – P. 1–11.

18. Урсул А.Д. Информатизация общества. Введение в социальную информатику / А.Д. Урсул. – М. : Акад. общественных наук, 1990. – 192 с.

19. Урсул А.Д. Информатика. Методологические аспекты / А.Д. Урсул. – М. : Наука, 1971. – 296 с.

20. Штангрет А.М. Формування економіки знань в Україні : Характеристика, оцінка та моделювання /

А.М. Штангрет. – Львів : Укр. акад. друкарства, 2011. – 246 с.

21. Концепція гуманітарного розвитку України / М.Г. Жулинський (кер. гр. розроб.), Ю.Г. Рубан (заст. кер. гр.) [та ін.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/table/koncsep.htm>.

22. Котляревський Я.В. Ієрархічне впорядкування факторів, що стримують або стимулюють розвиток інформаційної сфери в Україні / Я.В. Котляревський, О.В. Мельников, А.М. Штангрет, Ю.В. Ратушняк // *Наук.*

пр. Науково-дослід. фін. ін-ту. – 2016. – Вип. 2(75). – С. 39–52.

23. Kotliarevskyy Ya. Sustainable development of informational sphere in Ukraine / Ya. Kotliarevskyy, A. Melnikov, A. Shtangret, H. Pushak // *European cooperation.* – 2016. – № 8(15). – P. 80–87.

24. Концепція розвитку електронного урядування в Україні / О.А. Баранов, М.С. Демкова, С.В. Дзюба, А.В. Єфанов [та ін.]; кер. проекту С.В. Дзюба; за ред. А.І. Семенченка]. – К. : Відродження, 2009. – С. 15.

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ НА КОНКУРЕНТНИХ ЗАСАДАХ MANAGEMENT OF ECONOMIC DEVELOPMENT ON A COMPETITIVE BASIS

У статті досліджено управління економічним розвитком на конкурентних засадах. Виявлено, що конкуренція може створити передумови для економічного розвитку. Встановлено взаємозв'язки джерел гальмування економічного зростання з умовами на ринку, за яких відсутня конкуренція. Встановлено, що управління економічним розвитком утворює певну систему, до якої входять суб'єкти та об'єкти, в якій визначено напрями економічного зростання та управлінські функції. Встановлено взаємозв'язки показників економічного зростання з конкуренцією та конкурентоспроможністю як напрямом економічного зростання.

Ключові слова: економічний розвиток, управління, суб'єкт господарювання, ринок, баланс інтересів, громадянське суспільство, конкуренція, конкурентні засади.

В статье исследовано управление экономическим развитием на конкурентных принципах. Выявлено, что конкуренция может создать предпосылки для экономического развития. Установлены взаимосвязи источников торможения экономического роста с условиями на рынке, при которых конкуренция отсутствует. Установлено, что управление экономическим развитием образует определенную систему, которая включает

субъекты и объекты, направления экономического роста и управленческие функции. Установлены взаимосвязи показателей экономического роста с конкуренцией и конкурентоспособностью как направлением экономического роста.

Ключевые слова: экономическое развитие, управление, предприятие, рынок, баланс интересов, гражданское общество, конкуренция, конкурентные начала.

Article explored management of economic development on a competitive basis and have found that competition can create conditions for the economic development. In addition this article shows relationships between sources of growth inhibition and conditions on the markets with absent competition. Established that the management of economic development constitutes a system of subjects of management in which areas of growth and management functions are identified. Article also found interconnections between economic growth with competition and competitiveness as the direction for the economic growth.

Key words: economic development, management, business entity, market, balance of interests, civil society, competition, based on competition.

УДК 338.24.02:334.716

Михальчишин Н.Л.

к.е.н., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Національний університет «Львівська політехніка»

Постановка проблеми. Ефективне функціонування економічної системи передбачає максимальне задоволення потреб споживачів, оптимальне використання ресурсів, дотримання балансу інтересів учасників економічної системи, інноваційність виробництва тощо. Забезпечити ефективне функціонування економічної системи можливо, зокрема, завдяки конкуренції, основним завданням якої є задоволення потреб споживача, здатність виробників досягати найкращих умов виробництва, що в результаті дасть можливість отримувати максимальні прибутки. Відповідно, економічний розвиток без існування конкуренції на товарних ринках є ускладнений, а подекуди і неможливий. За таких умов необхідною складовими частинами управління економічним

розвитком є конкуренція, конкурентні відносини, які формуються та існують на різних товарних ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління економічним розвитком досліджував Борисенко О.П., основна увага якого зосереджена на досягненні балансу інтересів в економічній системі. Особливої уваги заслуговує праця О. Менкура, який вивчав економічне зростання та залежність його від державної влади, існування громадянського суспільства як самоорганізації окремих індивідуумів. Проблему економічного зростання за наявності корупції та тіньової економіки досліджувала низка вчених, таких як В. Томас, М. Дайлами, А. Дарешвар, Д. Кауфман та ін. Незважаючи на те що науковцями визна-